

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

3·81

mars

SOCIALMEDICIN · MILJÖFRÅGOR · HANDIKAPP

Tidskrift för Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka

pris 5:—

Försäkringskassan informerar om nyheter från 1 januari 1981

Riksdagen har beslutat om en hel del nyheter i den allmänna försäkringen från årsskiftet. Hos försäkringskassan kan du få information om nyheterna. Här ger vi en kort sammanfattning av de fem viktigaste förändringarna.

1

LÄKARBESÖK

Patientavgiften när man besöker distriktsläkaren eller en läkare på sjukhuset höjs från 20 kronor till 25 kronor. Om doktorn gör hembesök kostar det 40 kronor.

2

SJUKRESOR

Vid sjukresor betalar man själv 30 kronor av resekostnaderna. Tidigare betalade man 13 kronor. För resor vid tandläkarbesök betalar man 38 kronor mot tidigare 21 kronor.

3

MEDICIN

När man köper medicin på recept betalar man själv högst 40 kronor mot tidigare 25 kronor.

4

TANDVÅRD

Guld och annat tandtekniskt material räknas från årsskiftet in i det som man ska betala en del av hos tandläkaren. Tidigare betalade man inte något för material.

5

DELPENSION

Delpensionen blir 50 procent av inkomstbortfallet i stället för 65 procent.

FÖRSÄKRINGSKASSAN

Status

Organ för Riksförbundet
för hjärt- och lungsjuka

nr 3 1981 årgång 44

Ansvarig utgivare: Tord Axelsson
Redaktör: Lars-Erik Hult

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm
Postadress: Box 3196,
103 63 Stockholm
Telefon 08-23 15 30
Postgiro: 90 00 11 - 8

Tryckeri:

Axlings Tryckeri AB,
Södertälje

Prenumerationspris:

Helår 45:—, Medlemspren. 25:—

UR INNEHÅLLET:

Medicinsk information
Sid. 6

Våren i Sverige
Sid. 8

Ger kampanjer om nya
jobb några resultat?
Sid. 11

Till Sunny Beach
från Göteborg
Sid. 12

Hänt sen sist
Sid. 14

Bildkryss
Sid. 17

RHL-Information
Sid. 8

Omslag: Änder och svanar på ett smältande isflak. Behövs det egentligen så mycket mer för att man skall känna att nu är våren på väg. På allvar.

Sanningen

En uppgift som fått omfattande spridning i dagspressen är att framstegen på handikappområdet varit stora sedan 1976.

Påståendet har också väckt uppmärksamhet främst hos de handikappade själva, därför att man strängt taget inte märkt av några framsteg. Frågan: vad är sanning, är alltså i högsta grad befogad.

Handikappförbundens Centralkommitté (HCK) har alltid vänt sig mot generella jämförelser av det här slaget, som att statens insatser för handikappåtgärder nu beräknas till 14 070 miljoner kronor medan de 1976/77 uppgick till 6 180 miljoner.

HCK hävdar att kostnadsutvecklingen i första hand förklaras av inflationen och tidigare beslutade åtgärder. Visst finns det några positiva punktinsatser men beloppsmässigt är de bara marginella.

Fakta i målet är vidare att de handikappförbättringar som var avsedda att minska klyftor, för att ge oss mer likställda levnadsvillkor, börjat urholkas. Det är sanningen — även om man på sina håll försöker förse en beklämmande verklighet med pudersocker i hopp om att den skall accepteras. Men vi som står omgivna av alltmer hårdnande levnadsbetingelser får som så många gånger förr bita i det sura äpplet. Här hjälper inget pudersocker.

Helt nyligen presenterade socialdepartementet med hälsovårdsminister Elisabet Holm i spetsen några rapporter av arbetsutskottet inom beredningsgruppen för det internationella handikappåret. Vi återkommer till dem i nästa nummer av Status. Här skall bara i korthet nämnas att Statistiska Centralbyråns utredning om de handikappades levnadsförhållanden ger klara och entydiga besked om att de handikappade har sämre levnadsförhållanden än befolkningen i övrigt. En stor grupp tjänar mindre, bor sämre och har över huvud taget svårt att klara sig i samhället på grund av begränsade resurser.

Det är sanningen! Statistiskt bevisad. Klarare kan det knappast sägas.

Lars-Erik Hult

FÖRSLAG TILL NY ARBETSTIDSLAG

Arbetsutredningen har presenterat ett förslag till ny arbetstidslag för arbetsmarknadsminister Ingemar Eliasson. Bakom förslaget står bl a företrädare för arbetsmarknadens parter. Den nya lagen avses ersätta 1970 års allmänna arbetstidslag och ett avsnitt i arbetsmiljölagen.

När arbetsmiljölagen antogs kvarstod en del arbetstidsfrågor olösta. Det gällde framför allt

- begränsning av dygnsarbetstiden
- beräkning av overtid
- arbetstidsförhållandena vid deltid
- handläggningen av arbetstidsfrågor.

Utredningen lägger nu fram förslag till lösningar inom dessa områden. Förslaget omfattar också frågor om samordning med arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen m m.

Övertid

Förslaget betonar arbetstidsbestämmelsernas roll i det sociala mönstret. Vid overtidsberäkning skall hänsyn tas till ledighet av olika slag och till fackligt arbete på normal arbetstid. Den särskilda overtidsformen för förberedelse- och avslutningsarbeten slopas som otidsenlig.

Med tanke på de nya reglernas effekt på det tillgängliga overtidsutrymmet höjs gränsen för allmän overtid från 150 till 200 timmar per kalenderår.

Deltid

Arbetslagstiftningen ges en inriktning på att tillförsäkra även deltidsarbetande tillfredsställande arbetstidsförhållanden.

I förslaget ingår nya bestämmelser om begränsning av mertid vid deltidsanställning. De deltidsanställda får i princip samma skydd som heltidsanställda mot arbetstidsuttag som går utöver avtalad ordinarie arbetstid.

Utredningen slår också fast en skyldighet för arbetsgivaren att i rimlig tid ge arbetstagare besked om arbetstidens förläggning. Främst med tanke på deltidsarbetande föreslås en grundläggande regel i detta ämne.

Lokala överenskommelser

Enligt nuvarande lagstiftning kan avsteg från arbetstidsbestämmelserna ske under medverkan av en central arbetstagarorganisation.

Utredningen föreslår att reglerna byggs ut så att lokala kollektivavtal får träffas om vissa avvikelser från lagen. Med denna uppläggning ges möjlighet till smidiga handlägningsformer när kortvariga avvikelser är påkallade. Dessutom åstadkoms en bättre samordning med systemet i MBL.

Myndighetshandläggning

Utredningen vill begränsa strömmen av arbetstidsärenden till arbetarskyddsstyrelsen (f n ca 8 000 årligen), så att styrelsens resurser kan användas på ett rationellt sätt. En bestämmelse föreslås av innebörd att myndighetsprövning förutsätter att parterna har försökt utnyttja de möjligheter som finns att göra avvikelse genom kollektivavtal. Det nuvarande förfarandet med anmälan till styrelsen i ärenden om nödfallsövertid ersätts av underrättelser till det lokala facket. Vidare förs minderårigärendena över till yrkesinspektionen.

Bara ett fåtal arbetstidsärenden beräknas härefter återstå för handläggning av arbetarskyddsstyrelsen (mindre än 100 ärenden per år med nuvarande fördelning av ärenden).

Övertidsavgifter

Utredningen har jämfört de bötesbelopp, som döms ut vid överträdelser av lagregler om overtid, med skadeståndersättningar vid brott mot kollektivavtal som ersatt lagregler. För att utjämna skillnaderna föreslås en bestämmelse om overtidsavgifter.

Dygnsarbetstiden

Den mest omfattande biten av utredningens uppdrag har varit att utreda frågan om införande av bestämmelser som begränsar dygnsarbetstiden.

Utredningen har ingående undersökt förekomsten av långa dygnsarbetstider och bakomliggande orsaker. Bl a framhålls att huvuddelen av de långa dygnsarbetstiderna återfinns inom den offentliga sektorn. Med en större grundbemanning skulle långa arbetspass och korta dygnsvilor inte behöva tillgripas i så stor utsträckning som f n.

Dygnsregler skulle föranleda betydande kostnader. Undersökningarna visar dessutom att vilka tekniska lösningar som än väljs för en lagreglering av dygnsarbetstiden blir resultatet ett komplicerat regelsystem. Utredningens sammanfattande bedömning är att det inte finns tillräckliga skäl att införa särskilda dygnsregler. Några sådana regler ingår därför inte i lagförslaget.

Kostnadsaspekter i övrigt

Utredningen har över huvud strävat efter att balansera förslagets olika delar med hänsyn till de samhällsekonomiska effekterna. Efter att ha diskuterat de ekonomiska konsekvenserna har utredningen — utan meningsskiljaktighet — kommit fram till att förslaget sett som en helhet är riktigt avvägt från finansiell synpunkt.

Enig utredning

I utredningen har funnits företrädare för arbetstagarerna (LO, TCO och SACO/SR), arbetsgivarna (SAF, SHIO-Familjeföretagen, statens arbetsgivarverk, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet) och arbetarskyddsstyrelsen. Bara på en punkt finns ett särskilt yttrande: representanten för SHIO-Familjeföretagen är inte ense med utredningen när det gäller veckovila där utredningen har avstått från att göra några egentliga ingrepp i den nuvarande regleringen. ●

Självironi saknas

Det har diskuterats om idrottsspråket innehåller någon humor och sportjournalisterna hävdar naturligtvis att de som andra har humor och till och med kan vara roliga i spalterna. Min läsning ger till resultat att försök till skämt är mycket ovanliga men att de förekommer.

Däremot är självironi och drift med den egna verksamheten förmodligen sällsynt, var till kommer att skämtsam kritik utifrån är defenitvt anstötlig.

Gunnar Fredriksson i Fönstret

Karolinska sjukhuset till landstinget

Staten överläter Karolinska sjukhuset till Stockholms läns landsting från den 1 januari 1982. Detta är innebörden i en proposition som regeringen beslutat förelägga riksdagen. En preliminär uppgörelse träffades mellan staten och landstinget i Stockholm i november förra året om denna överlåtelse.

Bakgrunden till överenskommelsen är den utveckling som ägt rum under 1960- och 1970-talen. Karolinska sjukhuset var tidigare ett rikssjukhus. Numera kommer ca 90 procent av patienterna från Stockholms län. Genom överlåtelsen av Karolinska sjukhuset kan sjukvården där bättre samordnas med landstingets sjukvård. Det har också framgått att en kommunalisering av Karolinska sjukhuset är en väsentlig förutsättning för ett mera rationellt utnyttjande av sjukvårdsresurserna i Stockholms län.

Karolinska sjukhusets ställning som region- och undervisningssjukhus berörs inte av överlåtelsen, och inte heller kommer möjligheterna att förändras för patienter från stockholmsområdet eller övriga landet att få vård på Karolinska sjukhuset.

Den medicinska forskningen vid Karolinska sjukhuset har ett högt internationellt anseende. Staten är, bl a den medicinska högskolan, Karolinska institutet, ansvarig för utbildning och medicinsk forskning. Genom avtal mellan staten och landstinget av samma typ som finns för övriga undervisningssjukhus i landet ställs garantier för

att Karolinska sjukhusets resurser också fortsättningsvis står till förfogande för utbildning och forskning.

Personalen vid Karolinska sjukhuset kommer att erbjudas anställning hos Stockholms läns landsting. Landstinget blir därmed arbetsgivare för personalen vid Karolinska sjukhuset på samma sätt som för personalen vid andra sjukhus inom länet.

Nyckelställning

— Karolinska sjukhuset har en nyckelställning inom utvecklingen av sjukvård och medicinsk forskning. Överlåtelse av sjukhuset innebär att en fortsatt ändamålsenlig utveckling av utbildning och forskning vid Karolinska sjukhuset främjas. Samtidigt får vi en mer rationell sjukvårdsorganisation i Stockholms län, framhåller hälsovårdsminister *Elisabet Holm* i en kommentar till propositionen. De totala resurserna för sjukvård, utbildning och forskning tillvaratas bäst genom att landstinget övertar huvudmannaskapet för sjukhuset, säger *Elisabet Holm*.

Sekretesslagen

— Sekretesslagen har tillkommit för att slå vakt om människornas självklara rätt till integritet. Rätten till personlig integritet gäller självfallet också när en person får vård på sjukhus, framhöll hälsovårdsminister *Elisabet Holm* vid en konferens i Stockholm.

I pressen har det under de senaste veckorna återgivits en rad exempel på den nya sekretesslagens tillämpning. Anhöriga skall ha förnekats besked på om anförvanter skrivits in på sjukhus eller ej. Det har nämnts exempel där polis och familj inte kunnat få besked på om en familjemedlem varit intagen på sjukhus. De har då sökt den anhörige som försvunnen. Det har beskrivits hur människor akut insjuknat och förts till sjukhus. Familjemedlemmarna skall på sjukhuset inte ha fått något besked om hälsotillståndet.

— Avsikten med den tillkomna sekretesslagen har inte varit att undanhålla anhöriga information, framhöll hälsovårdsministern. Upplysningar som inte skadar patienten, t ex att han eller hon tagits in på sjukhus, skall inte undanhållas anhöriga. Det finns fall, där sjukvårdspersonalen av respekt för patientens rätt till integritet, skall vara ytterligt återhållsam med upplysningar också till anhöriga. I normalfallen bör dock inte uppstå några kollisioner mellan patientens rätt till integritet och anhörigas önskemål om upplysningar.

— Sekretesslagen är en ny lagstiftning. Det kan tyvärr ske olycksfall i tillämpningen av nya lagar. Sekretesslagen skall inte försämma anhörigas möjligheter till information. Använd med sunt förnuft förbättrar sekretesslagen situationen för såväl patient som anhörig.

Handikapprörelsen bildar biståndsorgan

Som ett led i aktiviteterna under Internationella Handikappåret 1981 har den svenska handikapprörelsen beslutat att bilda ett biståndssekretariat.

Behovet av bistånd till handikappade i u-länder är enormt. Man uppskattar att det finns ca 450 milj handikappade i världen, varav 2/3 finns i utvecklingsländer där regeringarna gör mycket lite eller inget alls för att underlätta deras situation. Sverige har hittills endast gjort förhållandevis små insatser.

Nu vill handikapprörelsen visa sin solidaritet genom att skapa ett organ, som mer systematiskt kan bedriva biståndsverksamhet. Man hoppas kunna ingå avtal med SIDA om ekonomiskt stöd. Biståndsorganet ska också stå som mottagare av medel från en Radiohjälpperiod under våren 1981.

Ökad äldreomsorg

Socialminister Karin Söder har utsett ledamöter och sakkunniga i den parlamentariska äldreberedningen. Riksdagsledamoten Christina Rogestam (c) förordnas till ordförande:

— Äldreomsorgen är en stor och viktig fråga inför framtiden. Andelen äldre av befolkningen ökar snabbt och därmed samhällets åtaganden för att tillgodose de äldres behov avseende boende, omsorg, service och vård, säger Christina Rogestam.

— Det arbete som äldreberedningen nu påbörjar anser jag därför mycket viktigt. Beredningens sammansättning med ledamöter från de större riksdagspartierna möjliggör en bredd i detta arbete liksom pensionärsorganisationernas representation.

Äldreberedningens sammansättning:

Christina Rogestam, riksdagsledamot (c)
Henny Fager, kommunalråd (s)
Ingemar Konradsson, riksdagsledamot (s)
Mårten Werner, riksdagsledamot (m)
Eva Winther, riksdagsledamot (fp)
Gösta Blixt, förbundssekreterare, SFRF
Bengt Linder, 1:e sekreterare, Landstingsförbundet
Kerstin Petersson, sekreterare, Kommunförbundet
Lars Sandberg, ordförande, PRO

ordförande
ledamot
ledamot
ledamot
ledamot
sakkunnig
sakkunnig
sakkunnig
sakkunnig

Höga halter blodfett största riskfaktorn

Ät mindre fett och se till att ditt HB (blodvärde) inte är för högt. Det är några av de slutsatser man kan dra av den första undersökningen av 6 500 stockholmare som följts under 15 år, för att bli ta reda på vilka som drabbas av hjärtinfarkt. Undersökningen presenteras i Läkartidningen. Den viktigaste upptäckten är att kolesterolet inte alls är så stark riskfaktor för hjärtinfarkt som triglyceriderna — dvs de blodfetter som fungerar som bränsle i cellerna.

— Förhöjda värden av triglycerider i blodet måste man ta som en alarmsignal efter den här undersökningen, säger professor Lars A Carlson, Karolinska sjukhuset, som arbetat med studien i 20 års tid. Man kan ge mediciner som minskar triglyceriderna i blodet, men främst bör man råda patienten att gå ner i vikt och äta mindre fett. Triglyceriderna fungerar som bränsle i cellerna. De finns i vanligt fett som vi äter.

Tidigare har man hävdat att förhöjda kolesterolvärden i blodet har ett klart samband med risken för hjärtinfarkt. Stockholmsundersökningen visar att triglycerider är en mycket starkare riskfaktor än kolesterol. Men om flera riskfaktorer förekommer samtidigt hos en individ ökar risken för hjärtinfarkter.

Bland tusen icke-rökare med normala blodfetter, normalt blodtryck, HB och sänka löper 15 personer risken att få hjärtinfarkt. Motsvarande siffra för dem som har fyra eller fler av olika riskfaktorer är 150 personer som riskerar hjärtinfarkt.

Färre kvinnor

Under 15-årsperioden inträffade 176 säkra infarkter bland de 3 600 undersökta männen, men bara 23 bland de 2 700 kvinnorna. Kvinnor har genomgående lägre triglyceridvärden än männen.

Individer med normala blodfetter har den lägsta infarktfrekvensen. Vid högt kolesterolvärde stiger infarktrisken, vid förhöjda triglyceridvärden stiger den ännu mer. Om båda värdena är förhöjda kan man konstatera den högsta infarktfrekvensen.

Nära 700 dödsfall inträffade i undersökningsgruppen. Bland de 163 dödsfallen bland kvinnorna var elakartad cancer den vanligaste orsaken. Dödsorsaken bland männen var i nästan hälften av de 531 fallen hjärtinfarkt eller blodpropp i hjärnan.

Höjd sänka

I utredningen bekräftas att både rökning och höjt blodtryck ökar risken för hjärtin-

farkt. Höjd sänka är också en alarmsignal, vilket kan bero på att patienten lider av en latent kärlsjukdom som leder till ökad fetthalt i blodet.

Högt HB är inte heller bra att ha, har Lars A Carlson och Lars Erik Böttiger upptäckt i sin undersökning. Det kan nämligen leda till att blodflödet kan minska och kärlförträngningar uppstå.

— Vid svår åderförkalkning brukar man numera kunna hjälpa patienten genom en åderlätning, berättar Lars A Carlson. Så länge man inte har ren blodbrist bör man alltså vara nöjd med ett lågt HB, kanske tio procent under normalvärdet. Typiskt nog har kvinnor ju ofta lågt HB.

Samma analysmetoder har använts i en Göteborgsundersökning, men där upptäckte man mycket högre kolesterolvärden och bedömde triglyceriderna som mindre betydelsefulla.

— Dels var deras material mindre — ett 50-tal hjärtinfarkter mot våra 200 fall, säger Lars A Carlson. Dels kan det vara geografiska skillnader. Vi vet att människor har ovanligt höga kolesterolvärden på västkusten jämfört med Stockholm — Uppsalaområdet. Det kan ha med arftliga faktorer att göra, man vet ännu inte.

Om Lars A Carlson startat sin undersökning i dag hade han också tagit med alkoholkonsumtionen och studerat förekomsten av "goda" och "dåliga" blodfetter. Man vet nämligen att alkoholister har högre värden av triglycerider i blodet.

Både kolesterol och triglycerider är blodfetter som levern förpackar och skickar ut i blodbanan. Medan triglycerider fungerar som bränsle är kolesterolet livsviktigt för att bygga upp cellmembran, nervbanor, hormoner m m.

Både kolesterolet och triglyceriderna får vi i oss genom att äta fett, men vi tillverkar dem också själva. De "goda" blodfetterna motverkar åderförkalkning genom att dammsuga kärlväggen. De "onda" avlagrar sig i kärlväggen, berättar docent Stephan Rössner, Karolinska sjukhuset.

Skall man nu sluta mäta kolesterolet?

— Nej, vi vet inget bättre sätt att fånga upp dem som löper den största risken att få hjärtinfarkt, nämligen dem som har mycket höga värden, säger Stephan Rössner. ●

Rökning drabbar icke-rökare

Nu går startskottet till gatloppet för alla rökare.

En japansk undersökning visar att icke-rökare löper risk att få lungcancer av rökarna i deras omgivning.

Om två icke-rökare bor eller jobbar ihop händer ingenting. Men är den ene storrökare, dubblas risken för lungcancer för dem som inte röker.

Professor Takeshi Hirayama har följt 90 000 japanska kvinnor som inte röker under fjorton år och vilken risk de löper för att få cancer.

Nu har Hirayama tittat på deras män, och delat upp männen i kategorierna icke-rökare, smårökare (1–19 cig om dan) och storrökare.

Rökte ingen fanns ingen mätbar skillnad.

Men drygt 25 000 av de 90 000 kvinnorna bodde ihop med rökare.

VÄRST FÖR STORRÖKARE

När de andas in röken från sin mans rökverk steg risken för lungcancer.

Rökte mannen måttligt ökade risken till 1,61, och var mannen storrökare dubblades risken till 2,08.

Risken för att få lungcancer fyrdubblas om man röker. För den stackare som lever tillsammans med en rökare hemma eller på jobbet dubblas risken, är Hirayamas slutsats.

Lägg skatt på rökare

Sjukvårdsminister Elisabet Holm kan tänka sig höjda tobaksskatter för att få in pengar till kampanjer mot rökning. En lag med förbud mot rökning i offentliga lokaler kommer så småningom, men troligen först i höst. Något straff för dem som bryter mot förbudet kommer dock inte att anges i samband med lagstiftningen.

Socialstyrelsen har skickat en intervju med Elisabet Holm. I den intervjun utlovade sjukvårdsministern en lagstiftning om rökfria miljöer redan till våren.

Rökförbud

— Men efter att intervjun gjordes har jag blivit uppmärksam på arbetsbelastningen inom departementet. Möjligen kan vi hinna med ett förslag till senvåren, men troligen inte förrän hösten 1981, säger sjukvårdsministern.

Tobakskommittén kommer med sin slutrapport nu i höst. Kommittén kommer — liksom i sin delrapport 1978 — att föreslå rökförbud i offentliga lokaler, t ex på sjukhus i vänthallar, etc. Däremot ingen åldersgräns för inköp av rökverk.

— Jag tror inte att vi är beredda att gå så långt som att begära rökförbud på restauranger. Men i framtiden kanske det också går. Det går överhuvud taget inte att åstadkomma så värst mycket utan att människor själva inser att det är skadligt att röka.

— Kommittén kommer att föreslå högre avgifter för information mot rökning. Det är inte vanligt med örönmärkta pengar, men det går rent tekniskt.

Skadar icke-rökare

Elisabet Holm har allt mer tagit upp rökningens hälsoproblem sedan det börjat komma allt fler forskningsrapporter om faran av att vistas i samma rum som rökare, även om man inte själv röker.

1. Lungfunktionen försämras också

hos icke-rökare. Försämringen kan motsvara lika mycket sänkt lungfunktion som finns hos personer som röker 10 cigaretter per dag.

2. Barn till föräldrar som röker drabbas betydligt oftare av sjukdomar som bronkit, lunginflammation, influensa och vanlig hosta, jämfört med barn till rökfria föräldrar.

3. Kvinnor som själva inte röker men är gifta med rökare, har i genomsnitt fyra år kortare medellivslängd än gifta kvinnor som varken röker själva eller har en rökande man.

4. De flesta som bor i städer har nikotin i sitt blod. Det går knappast att undvika. Två tredjedelar av nikotinet i en cigarett går ut i luften med sidströmmarna.

5. Cancerframkallande ämnen som benzopyren och nitrosaminer finns också i röken. Det kan finnas upp till 50 gånger mer nitrosaminer i sidströmmarna än i den rök som rökare suger in. En icke-rökare som sitter i ett mycket rökigt rum kan på en timme få i sig benzopyren som motsvarar mängden i fyra cigaretter.

Översyn av legitimation

Landshövding Sven Johansson har av statsrådet Elisabet Holm utsetts att göra en översyn av bestämmelser om legitimation och annan behörighet inom hälso- och sjukvården. Utredningen syftar till att skapa ökad enhetlighet i bestämmelserna. Likartade bestämmelser bör sammanföras i gemensam författning.

Utredningen skall syfta till att åstadkomma förenklingar av prövningen av ärenden om meddelande av legitimation eller annan behörighet med bibehållen säkerhet och information till allmänheten.

Utredaren bör pröva behovet av bestämmelser om legitimation eller annan behörighet och ta ställning till för vilka yrkesgrupper sådana bestämmelser bör gälla. Nu gällande principer för införande av legitimations- eller behörighetskrav bör i huvudsak gälla också i framtiden.

Utredaren skall också pröva formerna för meddelande av legitimation och annan behörighet. Han skall därvid ta ställning till om särskild legitimations- eller behörighetsprövning skall behövas när den utbildning och praktik som leder till behörighet sker under överinseende av offentlig huvudman eller av annan huvudman som är godkänd av det allmänna.

Förhållandet mellan legitimations- och behörighetsbestämmelser och kvacksalverilagen skall beaktas i utredningsarbetet.

Rökarna blir allt färre

Allt färre svenskar röker. Det gäller för både män och kvinnor. Och det gäller för alla åldersgrupper. Minskningen under det allra senaste året har varit rekordstor. En bidragande orsak till den kraftiga minskningen har varit de uppmärksammade inslagen om rökningens skadeverkningar i bland annat dagspressen och TV.

Andelen män som röker dagligen har sjunkit från 43 procent år 1976 till 31 procent år 1980. Minskningen för kvinnorna är för samma tidsperiod från 34 procent till dagens 26 procent.

Minskningen för männen har pågått ända sedan början av 1970-talet. Då var det ungefär hälften av den manliga vuxna befolkningen som rökte. Nu är det inte ens var tredje som röker.

Manliga piprökare

För kvinnornas del började minskningen först under de senaste två åren.

Detta framgår av en undersökning som gjorts av NTS, Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar.

Andelen cigarettörökare är lika stor bland män som bland kvinnor, 26 procent för båda. För männen tillkommer sedan dessutom fem procent som dagligen röker pipa eller cigarr.

Också "rökklusten" har minskat kraftigt under den senaste femårsperioden. Bland kvinnorna är det bara hälften så många i dag som vill fortsätta att röka som för fem år sedan.

Antalet rökta cigaretter per dag har också minskat något. I dag röker en manlig genomsnittsrökare 14,4 cigaretter om dagen och en kvinnlig 12,7.

Om rökningen gått tillbaka, så har däremot snusningen ökat. Om man ser till åldersgruppen 18–24-åriga män har från 1976 procenten dagliga snusare fördubblats från 10 procent till 20 procent.

Men det är hittills bara män som fångats upp av Tobaksbolagets reklam för snusning. Knappast några kvinnor snusar.

Ändring på gång

Detta förhållande att det bara är män som snusar och tuggar tobak skall dock Tobaksbolaget söka ändra på.

I en intervju i Dagens Industri säger Tobaksbolagets vice VD Klaus Unger på tal om snus och tuggtobak så här:

— Vi håller faktiskt på med att försöka göra produkterna mer aptitliga för kvinnorna.

Han vill dock inte tala om hur det skall gå till.

VÅREN I SVERIGE

Den 20 mars infaller vårdagjämningen. Dag och natt blir lika långa. Visserligen kallas mars sedan gammalt vårmånad, men Sverige är ju ett mycket avlångt land och det innebär att vårtecknen kan noteras vid olika tidpunkter i skilda landsdelar. Våren är något av en skålm. Det framgår klart av Sture Wahlströms intressanta artikel.

Upplandstrubaduren Olof Thunman skaldade någon gång på tjugotalet följande magnifika rader om årets tredje månad:

*Vårdagjämningen nalkas i glans, och
solvagnens ekrar
gnistra på virvlande färd bland moln,
som skingras och ljusna.*

*Knoppande alar skifta i brunt och sälgen
står redan
klädd i ett silverskimrande flor
av duniga hängen.*

— — —
*Drivorna smält i skogarnas djup, och
bäcken som dansar*

*lustigt med växande sort i Billingens
vaknande lider,
sjunger som förr var vår för träget
lyssnande tuvor
sången om blånande slätt,
om färden till Vänern
och havet.*

Som synes är det inte Uppland skalden här sjunger om. Mars kallas visserligen sedan gammalt vårmånad, men eftersom Sverige är ett i meridianriktningen mycket avlångt land, kommer helt naturligt de första vårtecknen vid mycket olika tidpunkter i de skilda landsdelarna. Våren i Uppland är betydligt senare än våren i

Västergötland, där den i sin tur infaller senare än i Skåne, Blekinge och på västkusten. Namnet "vårmånad" hänger huvudsakligen samman med vårdagjämningens inträdande den 20 mars, då solen står i himmelsekvatorn och dag och natt blir lika långa.

Visst kan man säga att våren börjar vid detta datum, men längre än till en halv- eller trekvartssanning kommer man väl knappast med ett dylikt påstående. Våren håller sig inte med något bestämt premiärdatum. Den lurar folk i Skåne lika ofta som i Stockholm, Sundsvall och Karesuando.

För att göra det stora och mångfacette-

Vårtecken	Södra Skåne	Sthlmstrakten	Ångermanland	Norrboten (Luleå)
Lärkans ankomst	21/2	13/3	4/4	23/4
Våren börjar (± 0°)	5/3	27/3	7/4	15/4
Starens ankomst	7/3	26/3	27/3	16/4
Vildgässens ankomst	12/3	8/4	22/4	30/4
Sista snön försvinner (ungef)	15/3	25/4	30/4	7/5
Islossning i smärre sjöar	20/3	15/4	20/5	23/5
Bofinkens ankomst	23/3	3/4	7/4	25/4
Blåsippans blommar	3/4	11/4	30/4	4/5
Tranans ankomst	8/4	15/4	22/4	27/4
Vårbruket börjar	10/4	21/4	22/5	23/5
Vitsippans blommar	11/4	27/4	11/5	30/5
Sädesarlans ankomst	12/4	15/4	19/4	27/4
Kornet säs	20/4	9/5	29/5	29/5
Potatisen sätts	20/4	24/5	3/6	3/6
Kabbelekan blommar	3/5	13/5	27/5	1/6
Hussvalans ankomst	5/5	14/5	15/5	21/5
Gullivans blommar	7/5	27/5	11/5	7/6
Göken gal	7/5	10/5	19/5	25/5
Björklöven spricker ut	8/5	14/5	25/5	27/5
Sommaren börjar (+ 10°)	15/5	24/5	4/6	4/6
Häggen blommar	19/5	26/5	6/6	15/6
Tornsvälans ankomst	24/5	24/5	1/6	5/6

rade problemkomplex som kallas Våren lite mera överskådligt och tillgängligt för svenskar från skilda väderstreck och breddgrader, presenteras här en liten kalender, där de olika vårtecknen finns ungefärligt daterade.

Uppgifterna bygger på sekellånga iakttagelser av naturvetare, meteorologer, hydrologer, sjöfolk och andra.

Luleå isfritt i maj

I klimatiskt hänseende menar meteorologerna med våren den tidrymd inom vilken dygnets medeltemperatur håller sig mellan 0 och + 10 C, och på grundval härav kan vårens längd i trakterna kring Ystad och Trelleborg beräknas till genomsnittligt 77 dagar, medan den i Karesuando endast är ca 41 dagar.

Hur värtänkande vi svenskar än är i mars, känner vi oss dock knappast mera definitivt på väg ut ur kung Bores rike. Skid- och skridskotävlingar pågår ännu för fullt, och uppåt Bottenviken är isbarriärerna enorma. Sista isbrytaren går inte i sommarhamn förrän i slutet av maj! Genom medeltal ur en mer än nittioårig observationsserie har man beträffande Luleå konstaterat, att is börjar lägga sig i hamnen första dagarna i november, och helt isfri är den inte förrän omkring 25—26 maj. Motsvarande data för Gävle är: isläggning 2—3 december, isfritt kring den 20 april. I stort sett kan man alltså säga, att is finns i norra Bottenhavet och Bottenviken under i genomsnitt 200 dagar och i södra Bottenhavet ca 125 dagar.

Följaktligen har man inte förrän fram i april någon större anledning att tala om de "vårflodsveckor, knoppningstider", vilka enligt Karlfeldt av inga andra veckor överträffas. Visserligen kan även under april, särskilt i mellersta och norra Sverige, vädret vara obehagligt vinterliknande, men

solinstrålningen ökar trots allt och värmeöverskottet går hårt åt snön och sätter skogarnas sav och kåda i cirkulation. Omkring den 28 april räknar man med att den klimatiska våren skall ha nått Gällivare, medan Kiruna och Karesuando får vänta ytterligare några veckor. Normalmedeltemperaturen har då oftast överskridit nollstrecket även i de allra nordligaste trakterna — dvs långt efter det att den första potatisen satts i jorden i Sydsåne.

Stora temperaturväxlingar

Den lägsta apriltemperatur, som någonsin noterats i Stockholm, är — 25°C den 7 april 1792, medan den högsta temperaturen kunde avläsas den 29 april 1802 och löd på fantastiska + 32°C.

Vitsippa tillhör de tidigaste vårblomstren.

För hela landet torde den lägsta iaktagna apriltemperaturen vara de 32 minusgrader som avlästes i Sveg i Härjedalen 1881.

Först efter Valborgs- och Första majfirandet kan man säga att flertalet svenskar börjar tro att våren är kommen. Åtminstone den rent klimatiska. Jordbrukare, meteorologer, skaldar, fiskare osv ser, känner och tycker emellertid mycket olika. Den unge Bo Bergman skrev en gång — året var 1903 — följande allt annat än optimistiska rader:

*Nu kommer den grymma våren
med sol i tak och vägg.*

*Mina ögon rinna, och hjärnan
är tom som ett urbläst ägg.*

*Man blir ju sjuk och fördärvad
av allt detta vita ljus,
som glittrar, glänser, vaggar
och dränker hela ens hus.*

*Det glittrar, glänser, vaggar
som långa böljeslag,
och rockens hål och själens
står hemska i öppen dag.*

En långt ljusare stämning möter vi i Evert Taubes "Sjösålavår", där Rönnerdahl, sedan han bjudits på kaffe med dopp

*... stämmer den svenskbyggda lutan —
borta kan duga, hemma är bäst!
Barrskogen doftar och vikarna glittra,
vitsippa lyser i skuggsvala snår.
Rönnerdahl sjunger och finkarna kvittra:
Välkommen, härliga Sjösålavår!*

Naturligtvis är det skillnad på Sjösåla och Stockholm, liksom det är skillnad på t ex Malmö och dess omgivande lantliga orter. Men infödda och inflyttade ser oftast med olika ögon — och skaldar ser väl mest som skaldar alltid har sett. Det lyriska registrerandet kan visserligen påverkas av både termometrar, barometrar och hygro-

metrar, men mest påverkas det nog av den "längtan för längtans skull", som Karlfeldt talar om.

Svenskarna är ett lyriskt släkte har det sagts. Men det har också hävdats att vi är amerikaniserade, odrägligt materialistiska, självgod och mera sinnade för motorer än för naturens värden.

Vi längtar våren

Här skall inte göras något försök att tala om vad som är "absolut" sant eller osant i dylika påståenden. Låt oss emellertid hålla i minnet att Sverige är ett nordligt land med lång höst och vinter. Vårens och sommarens dagar är få och därför i hög grad längtansvärda. Vintern gör oss melankoliska. Vi påstår ofta och med stor bestämmdhet att vi älskar vår nordiska vinter och att vi trots allt inte vill vara den förutan. Fast innerst inne... Skulle vi inte kunna tänka oss den några månader kortare? December och januari står vi väl ut med men hur är det egentligen med februari och första halvan av mars?

Ragnar Jändel skriver i sin subtilt nyansrika bok "Blommor":

"Vi älskar våren innerligare än någon annan årstid. De långa, mörka månaderna gör oss på ett särskilt sätt känsliga för ljuset och värmen. Det karga och sparsamma i vår natur gör oss ömsinta och skarpsynta för dess egenartade skönhetsvärden. Det bästa i vår karaktär hör inop med våren."

Dessa rader är högst tänkvärda både ur folkpsykologisk och klimatisk synpunkt. "Ur det mörka och karga stiger det värliga och veka", fortsätter Jändel, och han påpekar också att "... det förefaller vara mer än en tillfällighet, att den nya botanikens huvudgestalt, Linné, var en svensk man. Hans dristighet och naturfromhet hör samman med svensk natur och svenskt klimat."

● Gryende vår.

Allt flera män vårdar sina barn

— Nu stannar allt flera män hemma och vårdar sina barn. Föräldraförsäkringen har blivit ett effektivt instrument i jämställdhetsarbetet. Socialminister Karin Söder kommenterar av Riksförsäkringsverket framtagna siffror om hur föräldraförsäkringen utnyttjats.

Av de föräldrar som år 1979 utnyttjade den särskilda föräldrapenningen var 32 % män vilket är en klar ökning av antalet män sedan tidigare mätningar. I genomsnitt utnyttjade dessa fäder ca 10 dagar av de 90 som stod till familjens förfogande. Av det totala antalet utnyttjade dagar använde fadern ca 12 %.

Föräldraförsäkringen infördes år 1974 och har sedan dess successivt byggts ut och förbättrats. År 1978 infördes en rätt

till särskild föräldrapenning för att vårda små barn. Den särskilda föräldrapenningen får tas ut under de tidsperioder föräldrarna själva anser lämpliga och fram till och med barnets första skolår. Under tiden 1978—1979 omfattade denna del av försäkringen tre månader. För barn födda 1980 och senare har den särskilda föräldrapenningen förlängts med ytterligare tre månader.

Utöver dessa tider har förvärvsarbe-

tande föräldrar rätt till föräldrapenning för att stanna hemma och vårda sjukt barn. Rätten till denna föräldrapenning gäller även för fadern i samband med barns födelse.

1979 utnyttjade 250 000 män rätten att stanna hemma för tillfällig vård av barn. Därav ca 200 000 för att vårda sjukt barn. Motsvarande siffra för kvinnorna var 270 000.

— En mycket viktig utgångspunkt för familjepolitiken är det behov av trygghet i en gemenskap som barn och föräldrar behöver. En god kontakt mellan barn och föräldrar är av avgörande betydelse för barnens utveckling. En annan utgångspunkt för familjepolitiken är det gemensamma föräldraansvaret. Att männen i allt större utsträckning tar sin del av ansvaret för vården av små barn är ett bra steg på vägen mot jämställdhet mellan kvinnor och män, säger Karin Söder.

Många kampanjer och projekt, men blir det några resultat?

Kommer villkoren för de handikappade att förbättras under internationella handikappåret?

Informationskampanjerna, forskningsprojekten och utställningarna kommer att vara många under 1981. De praktiska resultaten kommer däremot inte lika snabbt. Det framgår av en rapport från beredningsgruppen för handikappåret, skriver Charlotte Olofsson i Arbetsmarknaden.

Beredningsgruppen tillsattes av regeringen för två år sedan, i enlighet med FN:s rekommendationer om att utforma förslag till ett svenskt handlingsprogram i handikappfrågor inför 80-talet.

Beredningsgruppen har nu sammanställt två rapporter.

Den ena är en genomgång av den hittills förda handikappolitiken i Sverige. Rapporten redovisar också de problem de handikappade ställs inför när det gäller bl a arbetsmarknaden, utbildningen och samhällsplaneringen. Rapporten kommer att ligga till grund för arbetet med ett nationellt handikappprogram.

Enkät

Den andra rapporten är en katalog över olika aktiviteter som företag, myndigheter, kommuner, organisationer osv planerar under handikappåret. Den är resultatet av en omfattande enkätundersökning.

Parallellt med dessa rapporter ger statistiska centralbyrån ut en specialbearbetning av statistik om de handikappades levnadsförhållanden bland annat vad gäller bostad, arbete och inkomst.

Rapporten som redovisar den svenska handikappolitiken, behandlar också de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Från år 1960, då 1 900 personer sysselsattes i verkstäder för skyddat arbete och knappt 1 500 i arkivarbete och musikerhjälp till 1980 då 23 000 personer sysselsattes i skyddat arbete, 14 000 i arkivarbete och 15 000 i halvskyddat arbete.

Stora summer

För budgetåret 1980/81 har riksdagen an-

visat 1 316,5 miljoner kronor till åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning av svårplacerade. Till rehabilitering 428,5 miljoner kronor. Till skyddat arbete 1 685 miljoner kronor. Plus ytterligare drygt en miljard kronor till arbetsmarknadsutbildning, beredningsarbete med mera, som kommer även arbetshandikappade till del.

Redan resultat

AMS är en av de 90 statliga myndigheter som fått beredningsgruppens enkät om planeringen inför handikappåret.

Endast hälften av myndigheterna har svarat på enkäten. De planerade aktiviteterna skiftar självfallet, beroende på de olika myndigheternas verksamhetsområde.

Men påfallande är, att många myndigheter nu planerar att anpassa de egna lokalerna till handikappade. Åtminstone på den punkten har internationella handikappåret redan givit resultat.

Fortsätter arbetet

För AMS del ingår det ju i den löpande verksamheten att arbeta med handikappfrågor. Sedan drygt ett år pågår dessutom en intensifierad verksamhet för att arbetsplacera handikappade.

Men självfallet ökar verket sina ansträngningar i år. Informationsmaterial, tv-kassetter, utställningar, journalistkonferenser är några exempel.

Om AMS får pengar kommer man också att genomföra ett särskilt projekt om

utbildning och platser inom databranschen för handikappade.

Inte bara AMS

Här är också några exempel på vad andra planerar med anknytning till arbetsmarknaden under handikappåret:

- Arbetarskyddsstyrelsen ska se över yrkesinspektionens roll i frågor som rör handikappanpassning av arbetsmiljön.

- Styrelsens arbetsmedicinska avdelning medverkar i en försöksverksamhet för att anpassa arbetsmiljön till arbetshandikappade vid Södertälje sjukhus. (Samarbete med AMS och länsarbetsnämnden i Stockholms län.)

- Psykologiska enheten startar ett forskningsprojekt om arbetsorganisatoriska och miljömässiga problem när handikappade ska ut på öppna arbetsmarknaden.

- Arbetarskyddsfonden ger pengar till Handikappinstitutet för en bok om "Tekniska lösningar för handikappanpassning i arbetet".

- Riksförsäkringsverket håller på med en stor undersökning om rehabilitering. I vad mån återgår de rehabiliterade till arbete, är en fråga man hoppas få svar på. Eventuellt görs också en studie om unga förtidspensionärer.

- Vattenfall utökar samarbetet med AMI och bereder fler AMI-elever praktiktjänstgöring.

- I TV kommer under våren program om "Arbete och handikapp", som bland annat handlar om hur man tas emot på sin arbetsplats efter att man fått ett handikapp.

**Rökfria
resor
minns man
bäst**

108 000 utan jobb

Arbetslösheten steg kraftigt under januari och uppgick i slutet av månaden till 108 000 personer. Det var 22 000 fler än under december och 12 000 fler än för ett år sedan.

Enligt AMS statistik uppgick de arbetslösa kassamedlemmarna till 57 800, vilket är en liten ökning mot december och drygt 8 000 fler än i januari i fjol.

Antalet arbetslösa ungdomar uppgick i januari till 41 000. Det var 4 000 fler än för ett år sedan.

Antalet kvinnor utan arbete uppgick till 53 000. Det var 5 000 fler än i januari för ett år sedan.

Totalt sysselsattes under januari 4,19 miljoner personer. Detta kan jämföras med 4,15 miljoner i fjol.

Till Sunny Beach från Göteborg

Våra erfarenheter från rekreationsresorna till Sunny Beach i Bulgarien under flera år är så goda och positiva att vi beslutat att även i år resa till Bulgarien. Resan avgår i år från Göteborg för att våra medlemmar i västsverige denna gång skall få litet närmare till flygplatsen. Årets rekreationsresa sker i samarbete med Serviceresor AB och Royal Tours och vi kan erbjuda våra medlemmar denna resa för kr 1 645:— efter subvention från RHL med kr 500:—. Till detta pris kommer obligatorisk reseförsäkring kr 74:— och avbeställningsskydd kr 50:— dvs totalt kr 1 769:— inkl. flygskatt. Royal Tours katalogpris är kr 2 215:— .

Avresa sker lördagen den 23 maj 1981 med samling kl 18.45 på Landvetter med återkomst till Landvetter den 6 juni kl 19.00. Förra året avgick resan från Malmö och vi har i år valt Göteborg för att få en rättvis spridning på avreseplatser. Denna gång finns dessutom även möjlighet till anslutning från Arlanda och Sturup. De som är intresserade av anslutningsresor från Arlanda eller Sturup ombedes kontakta RHL-kansliet för närmare upplysningar om avgångstider och anslutningsavgifter.

Vi har bokat 40 platser på denna resa. Liksom tidigare år har vi färdledare och

sjuksköterska med på resan.

Inkvartering sker på Hotel Globus som är ett bra hotell med god standard där samtliga rum har dusch och wc.

I priset ingår flyg Landvetter— Sunny Beach samt inkvartering i dubbelrum på Hotel Globus med halvpension dvs frukost + en måltid.

RHL svarar för den kostnad som överstiger kr 100:— vid anslutningsresa till hemorten— Landvetter, då resan sker med järnväg II:a klass. För att detta erbjudande skall gälla måste anslutningsbiljetterna beställas genom RHL. För dem som önskar sitt- och sovplatsbiljetter på tåg, glöm ej att ange på anmälningsblanketten vilken dag och med vilket tåg ni önskar resa.

Buss avgår från centralstationen i Göteborg till Landvetter. Resan tar ca 35 minuter och kostar kr 19:— .

För den som är hjärt-, kärl- eller astmasjuk erfordras läkarintyg som tillstyrker deltagande i rekreationsresan. Som framgår av våra resebestämmelser innebär RHL:s rekreationsresa att deltagarna skall klara sig på egen hand, men att vi har med en sjuksköterska som en trygghetsfaktor. Det är således inte fråga om någon form av behandlingsresa.

Beträffande Sunny Beach citerar vi här vad Royal Tours skriver i sin resekatalog:

Sunny Beach — resmålet för en lyckad semester! Kilometer efter kilometer med mjuka breda sandstränder som sträcker sig från de gröna Balkanbergen till den gamla pittoreska staden Nessebar — det är alltså som fått det passande namnet Sunny Beach — solens strand — den största badorten på Bulgariska Rivieran. Här sänker sig den långgrunda stranden mjukt ner i klart varmt vatten, stränderna är vidsträckt och man har gott om plats i den sköna solen. Det finns många lockande restauranger, där man äter gott och kan roa sig.

Utflykter

Den inhemska turistorganisationen Balkantourist arrangerar tillsammans med Royal Tours ett antal intressanta utflykter. Royal Tours reseledare informerar om dessa utflykter och tar emot anmälningar och betalning som sker i västvaluta. Du får 50 % mer för pengarna, om växling sker på något av Royal Tours Balkantourists hotell eller växlingskontor i Bulgarien.

Royal Tours guider följer med på alla utfärder. Här följer några exempel på olika utflykter.

Panoramatur

Efter informationsmötet arrangeras en orienteringstur under vilken du närmare får lära känna Sunny Beach och dess omgivningar. Lätt måltid ingår. Pris ca kr 30:— .

Hanska Shatra

Den kanske bästa nattklubben Hanska Shatra är målet för aftonen, ca 5 km utanför Sunny Beach med en fantastisk utsikt över Svarta Havet. Musik och show. Mycket uppskattad kvällsutflykt. Middag inkl drycker. Pris ca kr 80:— .

Heldagstur

Heldagstur med buss till Sosopol, kustens äldsta stad, naturreservatet Ropotamo och till ett kloster i Pomorie. Shopping i Bourgas, lunch ingår. Pris ca kr 85:— .

Bergsfest — Lägereld

En oförglömlig kväll med middag, bulgariska specialiteter, folkmusik, folkdans, björnbrottnig, dans på glödande kol. Pris ca kr 80:— .

Vidstående anmälan om deltagande i denna resa samt hälsodeklaration skall vara RHL tillhanda senast under tiden 15—31 mars 1981. OBS! Glöm inte att även bifoga läkarintyg om du är hjärt-, kärl- eller astmasjuk.

Om du önskar anslutningsbiljett genom oss, glöm ej att fylla i detta på anmälningsblanketten. Resebyrån sänder då anslutningsbiljetterna till dig samtidigt med färdbiljetten.

Den som önskar övernattningsrum i Göteborg före eller efter resan, får själv stå för den kostnaden, men vi kan ordna med rumsbeställning genom Serviceresor AB.

För att anmälan skall anses definitivt insändes kr 200:— per deltagare samtidigt med anmälan, till postgiro nr 90 00 11 - 8, märk talongen "Bulgarien".

Om ytterligare upplysningar om resan önskas, går det bra att kontakta Bengt Dahlström eller Gunnel Jillger på tel 08/23 15 30 eller skriva under adress RHL, Box 3196, 103 63 Stockholm samt Serviceresor tel 0550/825 00.

Resebestämmelser

För RHL:s rekreativresor gäller Svenska resebyråföreningens allmänna resevillkor. Utöver dessa gäller följande:

1. Deltagarna skall vara medlemmar i RHL.
2. De medlemmar, som icke tidigare deltagit i RHL:s rekreativresor, äger företräde vid uttagandet av deltagare.
3. En förutsättning för deltagande i resan är att resenären själv skall kunna sköta sitt dagliga liv.
4. Föräldrar till hjärt- eller lungsjuka barn och ungdomar äger rätt att ensamma eller tillsammans med sina barn deltaga på samma villkor.
5. Medlemmar med minderåriga barn, som p g a att barnpassning ej kan ordnas, kan deltaga i RHL:s rekreativresor och medtaga sina barn, om möjlighet finns att ordna plats för dessa utanför det antal platser som RHL bokar för medlemmarna. Kostnaden för barnen svarar medlemmarna själva (Alternativt subventionering av kostnaderna för dessa barns deltagande provas särskilt).
6. För hjärt-, kärl- eller astmasjuka medlemmar erfordras läkarintyg som rekommenderar deltagande i RHL:s resor.
7. Även andra sjuka bör konsultera läkare om ett deltagande i resan är tillrädligt. Deltagande i resan sker på eget ansvar.
8. Deltagaren måste vara reseförsäkrad. Försäkringen skall täcka akut sjukdom, olycksfall, fördyrade hemtransporter och resgods förlust.
9. Rekreativresan subventioneras av RHL med belopp som beslutas av förbundsstyrelsen före varje resa.

Insändes till

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka (RHL)

Box 3196, 103 63 Stockholm

Insändes under tiden

15—31 mars 1981

ANMÄLAN TILL RHL:s REKREATIONSRESA TILL BULGARIEN 23 MAJ 1981

För att anmälan skall betraktas som definitivt insändes samtidigt anmälningsavgiften kronor 200:— per deltagare till vårt postgirokonto nr 90 00 11-8, varvid på talongen anges resmål.

Texta tydligt eller använd maskinskrift!

Namn .....

Adress ..... Tel bostaden ...../.....

Postnr och postadress .....

Personnummer ..... Tel arbetet ...../.....

Lokalförening ..... OBS! För hjärt- och kärl- eller astmasjuka deltagare erfordras läkarintyg som styrker deltagande i resan.

Medresenär

Namn .....

Adress ..... Tel bostaden ...../.....

Postnr och postadress .....

Personnummer ..... Tel arbetet ...../.....

Anslutningsbiljetter tur och retur hemorten — Göteborg önskas Ja Nej

För den som önskar sitt- eller sovplatsbiljetter, var god angiv datum och tågtid:

Berättigad till pensionärsrabatt Medresenär berättigad till pensionärsrabatt

Icke rökare Rökare

Om övernattningsrum önskas i Göteborg före eller efter resan angiv datum.

Obligatorisk reseförsäkring ingår.

Har deltagit i någon av RHL:s rekreativresor tidigare Ja Nej

Glöm ej kontrollera att passet är giltigt!

HÄLSODEKLARATION

Insändes tillsammans med anmälningsblanketten. Denna blankett kan du underteckna själv eller få styrkt av läkare.

Texta tydligt eller använd maskinskrift!

Namn .....

Adress ..... Tel bostaden ...../.....

Postnr och postadress .....

Personnr ..... Tel arbetet ...../.....

Närmast anhörig .....

Medicinsk grundsjukdom .....

När debuterade sjukdomen .....

Vårdats på sjukhus tiden .....

Ordinerad medicin .....

Allergi eller ogynnsam reaktion för något preparat .....

..... den ...../..... 19.....

Underskrift

Hänt sen sist...

Den här gången handlar rapporterna bl a om utlandsfrågor och naturligtvis också i hög grad om regionkonferenserna som möts av stort intresse över hela landet. Som verkligen matnyttig betecknas också den kurs för kassörer som Jönköpings CO har haft. I Sollefteå har man vid en paneldebatt diskuterat Österåsens omvandling till hälsohem.

Vid Handikapprörelsens biståndssekretariats styrelsemöte valdes Per Hägermalm till ordförande och sekreterare blev Finn Forsberg.

Det uppdrogs åt den tidigare utsedda arbetsgruppen att arbeta vidare med biståndssekretariatets stadgar och att ansöka om pengar till kanslikostnader m m hos bl a Allmänna arvsfonden. Arbetsutskottet ska utarbeta ansökningarna. Beträffande sekretariatets organisation beräknas sekretariatet få två handläggare och en sekreterare. Kansliet kommer att inrymmas i HCK:s lokaler. Som firmatecknare utsågs Per Hägermalm, Finn Forsberg och Stig Engström, två i förening, rapporterar Bengt Dahlström.

Vid Oskarshamn-föreningens 30-årsjubileum i Fågelfors deltog ett 60-tal gäster. Bengt framhöll i sitt tal den omfattande verksamhet som Oskarshamn-föreningen bedriver. Medlemsantalet har ökat från 100 till 200 medlemmar på 5 år. Kurs- och studieverksamheten har också bidragit till föreningens kraftiga utveckling liksom kurserna för hjärtpatienter. Föreningens ordförande Nils Knutsson fick en ordförande klubb med hälsning från förbundsstyrelsen och önskan om fortsatt framgång i föreningens verksamhet.

Kurs för kassörer

Jönköpings CO har haft kurs för kassörer

på Lilla Spånhults kursgård. Den hade samlat ett 20-tal kassörer och revisorer. Ingvar Nilsson, HCK, Jönköpings län, informerade om HCK:s arbete. Lars Birger Sund talade om kommunala anslag och bestämmelser för bidrag. På schemat stod attesträtt, styrelsebeslut och vikten av att föreningen arbetar i enlighet med fattade beslut. Vidare diskuterades kontoplan, budgets- och ekonomiska frågor. Kursdeltagarna fick även praktiskt utföra bokföringsuppgifter med dagbok och bokslut. Enligt kursdeltagarna ansåg man kursen vara lärorik och givande.

Regionkonferensen för ABCI på OK Motorhotell i Norrtälje öppnades av Sivert Klasson, ordförande i FHLIS. Efter presentation av konferensdeltagarna och genomgång av programmet tog Nils-Olov Westberg över och började med att gå igenom det overhead-material som Åke Magnusson tagit fram. Deltagarna var överens om att materialet är bra, men att det behövs omarbetas på vissa punkter. Vidare om hur man kontaktar en tidning och hur man lämpligen skriver en liten artikel eller notis. Grupparbete följde. Bo Månsson berättade om vilka insatser som planeras under internationella Handikappåret. Deltagarna redovisade vad som kommer att göras 1981 i det egna länet, enskilt eller i samarbete med lokala HCK. Mary Erixon presenterade Lagen om förtroendenäm-

der. Hon kom också in på ansvarsnämnderna och på patientförsäkringarna. Konferensen avslutades med en diskussion kring föreningarnas verksamhet.

Internationellt

Vid Internationella rådets möte redogjorde Finn Forsberg om att man sammanträffat från HCK med SIDA för att få till stånd ett samarbetsavtal. Ytterligare förhandlingar kommer att föras.

Beträffande Radiohjälpsperioden meddelade Finn Forsberg att HCK nu fått postgiroinbetalningskort (1 miljon st) varav 800 000 distribuerats till landets över 2 000 postkontor. Foldern är under utarbetande. Upplagan beräknas till 500 000 och skall distribueras till alla handikapporganisationer samt till vissa tidningar för inbladning.

En särskild grupp bestående av Anders Arnör, Stig Engström, Finn Forsberg och Bengt Dahlström tillsattes för att närmare studera projekteringen av Zimbabwe-projektet.

Regionkonferensen för DUST-länen inleddes i Örebro

av Birgit Lindahl, CO:s ordförande i Örebro län. På hennes uppmaning ägnades en tyst minut åt Börje Hedlunds minne.

Landstingsjurist Gunnar Stensman höll ett intressant föredrag om Förtroendenämnderna, om Ansvarsnämnderna och om Patientförsäkringen. Tillfälle att ställa frågor gavs. Dagen avslutades med ett grupparbete kring planläggning av den allmänna föreningsverksamheten.

Följande morgon meddelades att Alfred Lindahl avlidit. En tyst stund ägnades åt hans minne.

Konferensen avslutades med att deltagarna gavs tillfälle att ställa frågor om förbundet och dess verksamhet.

Nedskärning

Ingeborg Alm, ordförande i Östergötlands Centralorganisation, startade med att berätta om Linköping och dess historia. Vidare höll landstingsrådet Kurt Hägglund ett föredrag om "Landstingens planering inför 80-talet". Hägglund berättade om hur nedskärningen av den offentliga sektorn drabbar oss alla. Även här gavs det tillfälle till frågor.

En av Stockholms äldsta bevarade restauranger med underbar utsikt över Strömmen

- Svensk husmanskost
- Tyska specialiteter ● à la carte
- Festvåning — upp till 50 pers.

Fullständiga rättigheter

Runt hörnet: Lilla Franziskaner med fullständig servering mellan kl 17.00—0.30

Rest. Zum Franziskaner

Skeppsbron 44 - 111 30 Stockholm - Tel. 08/11 83 30

GAMLA STAN

Välkommen

I Sollefteå har det varit paneldebatt om Österåsen, där Österåsens omvandling till hälsohem diskuterades. I diskussionen deltog företrädare för centern, folkpartiet och moderaterna, vilka samtliga ansåg att Österåsen borde bevaras som konvalescenthem eller rehabiliteringshem. Representanter från våra organisationer samt Allergiförbundet deltog också i debatten. Bengt Dahlström framhöll den betydelse som Österåsen haft för de lungsjuka under 1900-talet. Vi har ingenstans att skicka de hjärt- och lungsjuka om de utestängs från Österåsen. Han erinrade också om det arbete som nedlagts från RHL och andra organisationer i den arbetsgrupp som tillsattes för att få fram AMS-pengar till Österåsens ombyggnad. Gunnar Hedin från RmA var också mycket kritisk mot landstingets förslag om hälsohem vid Österåsen. Ett uttalande antogs som skulle tillställas landstinget vari man krävde att minst hälften av platserna vid Österåsen skulle reserveras för konvalescentvård.

Bättre arbetsmiljö

Regeringen bör snabbt lägga fram förslag om ett sanktionssystem för juridiska personer vid arbetsmiljöbrott. Det får aldrig bli lönsamt för en arbetsgivare att bryta mot arbetsmiljöbestämmelserna, säger socialdemokraterna i socialutskottet i en motion till riksdagen.

Det råder idag betydande osäkerhet om hur den lagstiftning som finns om arbetsmiljöfrågor ska tillämpas. Det är angeläget att regeringen redovisar vilka åtgärder som vidtagits inom polis- och åklagarmyndigheterna för att utreda och beivra arbetsmiljöbrott, och vilka resultat dessa åtgärder har lett till i rättstillämpningen.

En annan fråga som tas upp i motionen är behovet av läkare inom företagshälsovården och yrkesmedicin. Läkarbristen hotar att bli ett stort hinder för en utbyggnad av företagshälsovården, skriver socialdemokraterna som motsätter sig regeringens planer på att eventuellt dra ner på utbildningen av läkare. Behovet av läkare inom yrkesmedicin är så angeläget att tillgodose att regeringen bör verka för att landstingen prioriterar yrkesmedicinen när man fördelar sina resurser för läkarutbildning.

Idag råder på många håll en mycket bristfällig tillsyn av de små arbetsplatsernas arbetsmiljö. Kommunerna avstår inte resurser nog för detta. Riksdagen bör därför nu fatta ett principbeslut om att överföra denna tillsyn från kommunerna till den statliga yrkesinspektionen.

Färdtjänst efter behov

Ge människor, legitimerade för färdtjänst, färdtjänstresor efter behov, krävde representanter för länets handikapporganisationer i Stockholms län vid en uppvakning hos trafiklandstingsrådet Roland Björnsne och finanslandstingsrådet Nils Hallerby.

Inför FN:s Internationella Handikappår har regeringen beslutat sätta tak på färdtjänsten. Det är en djupt orättvis lösning, att människor med handikapp på alla allmänna kommunikationsmedels utformning nu ytterligare begränsas i sina möjligheter att resa, medan människor utan handikapp kan använda 70-kortet till ett obegränsat antal resor. I dagens läge erhåller färdtjänstlegitimerade endast 72 enkelresor/år. Denna inskränkning i rörelsefriheten är ytterst besvärande för många människor och den står dessutom i strid med kommunallagens intentioner, som säger att kommuninvånare skall behandlas lika.

Den grupp färdtjänstlegitimerade som använder handikappbuss har däremot teoretiskt sett tillgång till obegränsat antal resor, men i praktiken är detta inte genomförbart eftersom fordon, förare, tillräckliga

ekonomiska resurser och en väl fungerande organisation saknas.

Handikapporganisationerna i Stockholms län känner nu stark oro inför färdtjänstens framtida utveckling och kräver därför att landstinget beslutar tilldela färdtjänstlegitimerade resor efter behov.

Ifall detta inte kan tillgodoses inom nuvarande landstingsbudget bör detta lösas genom en skattehöjning eller ökade biljettpriser. Enligt handikapporganisationernas beräkningar skulle det räcka med en höjning på 10:— av "70-kortet" för att dessa behov skall täckas. Detta bör förverkligas under handikappåret, vars tema är "Full delaktighet och jämlikhet!". Det är omöjligt att uppnå dessa mål så länge människors rörelseförmåga inskränks genom odemokratiska regler, sade företrädare för länets handikapporganisationer med över 50 000 medlemmar.

Kommunerna har makten över boendemiljön

När riksdagen fattar ett beslut som ger kommunerna möjligheter att lösa ett problem, t ex att bygga nya daghem eller fler bostäder som anpassas efter de handikappades krav, betyder det inte att kommunerna är tvungna att lösa problemet. Kommunerna bestämmer själva om de t ex ska bygga servicehus för pensionärer, om gående ska få vägar skilda från biler i tätorter, om de handikappades organisationer ska få stöd till sin verksamhet, om kompletteringstrafiken ska få hög kvalitet etc. Men om kommunerna verkligen utnyttjar alla legala och praktiska möjligheter att skapa den bostadsmiljö som kommunbefolkning vill ha kan de mycket väl lyckas.

Detta konstateras i den nyutkomna rapporten "Planering för äldre — bättre samhälle för alla", del 1, från socialstyrelsens äldreomsorgsprogram.

Trots att det finns stora privata intressen inom den kommunala byggsektorn — markägare, byggfirmor, byggmaterialindustri, privatbanker m fl — är kommunernas inflytande avsevärt. De kan suveränt styra hur många och vilka typer av bostäder som ska byggas varje år, var de ska ligga och hur den fysiska miljön ska användas, vem som ska bygga bostäderna, om de ska vara handikappanpassade och vilka bostadskomplement som ska finnas i form av gemensamhetshus, fritidslokaler, daghem etc.

Äldreomsorgsprogramets rapport "Planering för äldre — bättre samhälle för alla", del 1, kan i enstaka exemplar kostnadsfritt beställas från socialstyrelsens distributionscentral, 106 30 Stockholm, tel 08/14 06 00.

Rökarna ges nya varningar

"9 av 10 patienter med strupcancer är rökare. Socialstyrelsen." Så lyder en av de nya varningstexterna på cigarettpaket. 16 nyformulerade varningar dyker upp successivt fram till årsskiftet.

Den passiva rökningens hälsorisker har uppmärksamats denna gång.

Socialstyrelsen konstaterar vidare att cigarettrökning i kombination med p-piller ökar risken för hjärtinfarkt.

Cigaretters genomsnittliga halter av kolmonoxid, tjära och nikotin fastställs varje år. Sammanställningen i år visar en fortsatt utveckling mot svagare cigaretter.

Kortutbildade drabbas hårt av sparplaner mot folkbildningen

Under de fem åren från 1976/77 har de olika statliga anslagen till folkbildningen urholkats väsentligt. I fasta priser uppgår minskningen till mellan 11 och 30 procent, enligt en undersökning som ABF nyligen presenterade. — Trots de kraftiga nenskränningarna kommer regeringen, enligt sin sparplan, att skära bort ytterligare 150 miljoner eller över 18 procent, säger ABF's förbundssekreterare Egon Jonsson. Inget enda anslag prutas så hårt i sparplanen. Och udden är direkt riktad mot kortutbildade, handikappade och invandrare.

För budgetåret 1980/81 är de statliga anslagen till folkbildningen beräknade till 809 miljoner kronor. Enligt regeringens nuvarande sparplaner ska 150 miljoner kronor bort, en minskning med 18,5 procent.

— Genomförs planerna blir konsekvenserna oerhört drastiska för folkbildningen, säger Egon Jonsson. Deltagaravgifterna kommer att rusa i höjden på ett sådant sätt att det blir praktiskt taget omöjligt för en låginkomsttagare att vara med i en studiecirkel. Och bland låginkomsttagarna finns huvuddelen av de kortutbildade, handikappade och invandrarna.

Kraftig urholkning

Egon Jonsson menar att regeringens sparplaner i fråga om folkbildningen måste ses mot bakgrund av de urholkingar som skett av de statliga anslagen sedan maktskitet för fem år sedan. Enligt den undersökning som ABF genomfört har anslagen minskat i fasta priser enligt följande.

- Statsbidraget per studietimme var 42 kronor 1976/77. Nu är beloppet 37:37 i samma prisnivå, en minskning med 11 procent.

- Statsbidraget per studietimme inklusive tilläggsbidraget (prio), som riktar sig till de utbildningsmättigt missgynnade i samhället, var 57 kronor 1976/77. Nu är beloppet med samma prisnivå 48:04, en minskning med nära nio kronor eller över 15 procent.

- Bidraget till fackmannamedverkan kan, som syftar till att höja kvaliteten i studiearbetet, var 40 kronor för fem år sedan. Med fasta priser är det nu 28:40, en minskning med 29 procent.

- Bidraget till lokal administration av invandrarundervisningen, som enligt bestämmelserna ska vara kostnadsfri för deltagarna, täcker inte kostnaderna längre. För fem år sedan var bidraget 35 kronor per studietimme. Nu är det 24:80 i samma prisnivå, eller en minskning med när 30 procent. För att täcka kostnaderna får studieförbunden skaffa pengar på annat håll, ofta genom högre avgifter på allmänna studiecirkel.

Löftesbrott

— Vår undersökning är en skrämmande läsning, säger Egon Jonsson. Få anslagsposter i den statliga budgeten har prutats lika hårdhänt sedan 1976/77 och haft en så klar udd i prutningen mot kortutbildade, handikappade och invandrare.

— Utvecklingen har gått stick i stäv mot de försäkningar om att inga försämringar skulle ske, säger förbundssekreteraren. Utbildningsminister Jan-Erik Wikström förklarade 1976 att stödet till folkbildningsarbetet skulle byggas ut. Statsminister Thorbjörn Fälldin betonade 1977 att folkbildningsarbetet inte fick sättas på svältkost.

— Av de stolta deklARATIONERNA blev det ingenting, summerar Egon Jonsson. Utvecklingen har blivit det motsatta. Det är särskilt beklagligt att centern med sin folk rörelseanknytning medverkat till detta. Nu kommer man tydligen att medverka till ytterligare drastiskt försämrade förhållanden för folkbildningen. Nu är vi trötta på denna svekfulla politik.

Inget annat drabbas så hårt

Anslagen till folkbildningen sorterar under utbildningsdepartementet. Hela budgeten för detta departement är för i år 28.2 miljarder kr, varav folkbildningen får 809 miljoner eller 2,9 procent.

— Enligt regeringens sparplaner ska utbildningsdepartementet reducera sin budget med 2,1 procent, säger Egon Jonsson. Skär man bort 150 miljoner kronor från folkbildningsanslagen klarar man en fjärdedel av departementets sparbelopp genom att skära i redan illa tilltygade anslag på 809 miljoner kronor. Resterande 1,6 procent som ska sparas slås ut på 27,4 miljarder kronor.

— Enkel matematik säger därför att det inte finns något enda anslag som drabbas så hårt i regeringens sparplan som just anslagen till folkbildningsarbetet, säger Egon Jonsson. Det verkar inte som om regeringen vill ha kvar det fria och frivilliga folkbildningsarbetet och de möjligheter detta innebär för hundratusentals människor och folk rörelser i vårt land.

Rökfria resor minns man bäst

Rörrensingsverktyg

Hallvägen 20-22
Telefon 08-39 10 16, 49 52 82
121 62 Johanneshov

Ont i bröstet? Ring läkaren!

Om du har smärtor mitt i bröstet — ring vårdcentralen! Det rådet ger chefen för vårdcentralen i Älvsbyn, Ulrich Schäufele, till alla. Det gör han på grund av en undersökning i Älvsbyn som visar att bara en av fem personer som drabbats av hjärtinfarkt kontaktar läkare under de två första timmarna.

Den första tiden är också den mest kritiska för en person som drabbats av hjärtinfarkt. Hjärtat slår antingen för snabbt eller också oregelbundet. Det innebär att personen i fråga snabbt behöver komma under läkarvård.

Kärlekskramp och hjärtinfarkt var temat för en informationsträff som lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka anordnat. Doktor Schäufele menade vidare att det inte är de stora avstånden i Norrland som är den stora faran vid hjärtinfarkt, utan den värsta "fienden" är personen själv, som i alltför hög grad nonchalerar sitt till-

Ny lungavdelning men platserna för få

Den nya lungavdelningen vid Vänersborgs lasarett skall betjäna både norra Älvsborg och norra Bohuslän. Men resurserna är otillräckliga. För ett så stort område skulle avdelningen behöva 72 vårdplatser men det finns bara 20. Detta gör att lungpatienter får ligga på vanliga medicinavdelningar.

Lungvården vid Svenshögen avvecklades vid årsskiftet, men en avdelning blir kvar för eftervård på grund av platsbristen i Vänersborg.

Riksförbundet Hjärt- och lungsjukas avdelning i Uddevalla hälsar lungavdelningen i Vänersborg med stor tillfredsställelse de knappa resurserna till trots.

— Avdelningen betyder en klar förbättring, säger avdelningens ordförande Inge Carlsson.

stånd. Många gånger kan det också vara svårt att avgöra utan att "titta" på hjärtverksamheten med EKG.

De farligaste åldrarna är lika för män och kvinnor — mellan 65 och 70 år. Undantaget är att män också kan drabbas tidigare. Det är också så att personer med förhöjt blodtryck löper högre risk att drabbas av hjärtinfarkt. Rökning, övervikt, dålig kondition och stress är också bidragande orsaker. För högt blodfett är även en orsak, om än något diskuterad.

Vad kan då göras i förebyggande syfte? Dr Schäufele poängterade vikten av att hålla kroppen i trim. Detta är nog så viktigt både i förebyggande syfte och ur rehabiliteringssynpunkt. Detta är något som lokalavdelning tagit fasta på. Man har startat gymnastikverksamhet både på dag- och kvällstid. Detta har gjort att man kunnat dra in på medicinerna på ett markant sätt.

I samband med informationsträffen gavs tillfälle att ställa frågor, även det uppskattat, då sjukdomen häruppe blivit allt vanligare.

Trivsamt träff

Sydnerkes lokalförening för hjärt- och lungsjuka har hållit lördagsträff. Bertil Jakobsson och Valle Lindholm med piano och dragspel öppningsspelade. Överläkare Raoul Malmcrona från RSÖ talade om hjärtinfarkt och andra kärlesjukdomar. Fyra nya medlemmar fick inträde i föreningen.

Dagens program i övrigt var sångträning med Bertil Jakobsson och Valle Lindholm som ackompanjatörer.

Handikappdag i skolan

Man har haft en handikappvecka för eleverna på Kungsgårdsskolan. I grupper har man utarbetat utställningsmaterial för montrar som visades upp för föräldrarna vid en temadag. Det som togs upp var bland annat vilka möjligheter som bjuds ifråga om hjälpmedel för hörselskadade, tex slinga i klassrummet för hörselskadade elever.

En annan sak var punktskrift eller talad tidning för synskadade.

Temadagen gav även tillfälle till frågesport vid rundvandringen. I en lärosal spelades pjäsen Rödluvan och vargen — ett prov i teckenspråk — och i en annan ett stycke om narkomani och alkoholskador.

Under veckan har även två representanter för hjärt- och lungsjukas förening deltagit i undervisningen, om t ex rökningens skadeverkningar.

Man har också berört sjukdomar som blödarsjuka, allergi och psoriasis.

En kommitté bestående av Gunilla Bodegrim, aktiv inom de hjärt- och lungsjukas förening, lägstadielärare Gunilla Helgesson, mellanstadielärare Karin Eriksson samt kurator Inger Eklund har stått som ansvarig för den här handikappveckan.

— Syftet med undervisningen går främst ut på att lära eleverna förstå de handikappades situation och som ett led i att motverka mobbning och dylikt, säger kliniskläkare Stina Wollrathson.

Bäddpanel för sjukhus

En säng som svårt sjuka och svaga kan manövrera själva har Stiftelsen för långvarigt sjuka i södra Kalmar län låtit ta fram. Det är en touchmanövrerad bäddpanel, som ska användas på sjukhus. Panelen har prövats på sjukhem och långvårdsklinik. STU (Styrelsen för Teknisk Utveckling) har givit stiftelsen ett bidrag på 77 000 kronor för projektet.

Liv och människovärde Frågor vid diakonimöte

De frågor som rör människolivets okränkbarhet stod i centrum när kyrkfolk från hela landet i slutet av förra året samlades till diakonins riksmöte i Sundsvall. I olika sektioner arbetade man med bl a abortfrågan, människovård i Livets slutskede och livssituationen för människor med handikapp.

I den sektion som handlade handikappfrågorna talade man både om attityder till människor med handikapp och om praktiska problem. Och i sektionen som rörde abortfrågan kom också fosterdiagnostiken in i debatten.

Rullstolsramper och handikapptoiletter

Värderings- och attitydfrågorna kom i handikappsektionens arbetsgrupper i skuggan av de rent praktiska problemen. Det talades mycket om kyrkans tillgänglighet för olika grupper; om rullstolsramper, handikappanpassade toaletter och hörselinslingor. Från många håll konstaterades det att kyrkolokalerna är dåligt anpassade till handikappade människors behov; särskilt gäller det de gamla kyrkorna, som inte heller kan få byggas om eftersom de är kulturminnesmärken.

Men det är inte bara svårigheter att komma in i själva kyrkan som är problem på många orter. Förkunnelsen når heller inte fram till människor med handikapp. Det kan gälla hörselskadade som inte kan höra predikningarna därför att det saknas hörselinslingor eller att dessa fungerar dåligt. Men det kan också gälla utvecklingsstörda som inte förstår predikospråket.

Alla var överens om att tillgängligheten i vidaaste bemärkelse var viktig. Och man kan räkna med att deltagarna kommer att ha dessa frågor under uppsikt, när de åter är hemma i sina församlingar.

Inte för utan tillsammans med

De traditionella kyrkliga arbetsformerna när det gäller handikappade gisslades hårt. Många vände sig emot den välgörenhetsattityd som i alltför hög grad kännetecknar församlingarnas engagemang.

Kyrkan måste solidariskt ställa upp på de handikappades villkor och fungera tillsammans med funktionshämjade personer, inte för dem.

Som ett utslag av solidaritet med handikappfrågorna antog sektionen HCKs appell till folkrörelserna om stöd i kampen mot social nedrustning.

RHL-föreningen i Trollhättan-Vänersborg presenterade sig och sin verksamhet vid ett informationsmöte för någon tid sedan. Det är Ann-Marie Lie och Gunleif Bengtsson som svarade för RHL-hörnan.

Avgaser stör sju av tio

Sju av tio stockholmare som bor längs gator med tät trafik i innerstan upplever besvär från avgaserna. Kvinnor och yngre personer känner mer av besvären än män och gamla människor. De vanligaste besvären är att man blir trött av bilavgaserna.

Det visar siffror i en pågående undersökning gjord av bilavgaskommittén och statens miljömedicinska laboratorium. De har frågat 9 000 personer, de flesta i Stockholm men också i Umeå och Örebro om hur de upplever bilar och deras avgaser. Fem hundra personer från Stockholms innerstad har dessutom genomgått en medicinsk undersökning med blodprov, analys av bly i blod, hår och urin, lungfunktionstest där bland annat små, tidiga förändringar i luftvägarna kan upptäckas. Man testar också syn och hörsel eftersom det kan ligga bakom en del av besvären som huvudvärk eller allmän olust. De intervjuas dessutom om hur mycket de totalt vistas i närheten av trafik.

50 astmatiker i Stockholm har vidare valts ut för att visa den gruppens speciella problem av bilavgaserna.

En jämförelsegrupp på 50 personer genomgår samma prov i Västerås. De medicinska proven och djupintervjuerna är inte sammanfattade än. Men från enkätdelen presenterades de preliminära resultaten vid läkarstämman häromdagen.

I hela gruppen sade 40—60 procent att de besväras av avgaser. Enkäten omfattade folk både i innerstan, förorterna, Umeå och Örebro. Längs tättrafikerade gator överallt var mer än 60 procent besvärade. Gränsen för tättrafikerad gata är när luften har mer koloxid än Världshälsoorganisationens gränsvärden. Det kan gälla en 25 meter bred gata med höga hus och mer än 10 000 fordon per dygn. I Stockholm Götgatan, Hornsgatan med flera.

Bara hälften av de besvärade var det vid sina hem. Många störs i jobbet eller på väg dit.

Kvinnor under 35 år upplever mest obehag av avgaserna. Åtta av tio bland dem som bor vid tättrafikerade gator upplever besvär. Andelen störda sjunker med stigande ålder och bland männen. I hela undersökningsgruppen är tendensen densamma.

Trötthet är de vanligaste besvären, sedan kommer huvudvärk, torr mun, ögonirritation som vart och ett upplevs av en eller två av tio tillfrågade.

Hjärtgymnastik i Karlskrona

Hjärt- och Lungsjukas förening i Karlskrona har haft årsmöte på hotell Savoy.

Styrelsen för 1981 fick följande utseende: ordf. Ibert Nilsson, sekr. Anna-Lisa Svärd, kassör Alice Okmark, v.ordf. Lilian Lundström, v.sekr. Aina Nilsson och v. kassör Per Andersson. Sigvard Westerberg blev studieorg. Till lotteriföreståndare valdes Karl Silver tillika v. studieorg. Ibert Nilsson utsågs till ord. ledamot i CO:s styrelse. Revisorer: Erik Björkman och Sten Jislind. Ombud till CO:s årsmöte Erik Björkman, Anna-Lisa Svärd, Majken Karlsson, Gustaf Claesson och Maru Juhl.

2 000:— anslags till Långasjöns semesterhems verksamhet. Styrelsen fick i uppdrag att utarbeta statuter för beviljande av stipendier till sådana medlemmar som på grund av hälsoskäl ej kan delta i föreningens subventionerade rekreationsresor. Dessa stipendier gäller för vistelse på Långasjön. Försök att starta någon form av hjärtgymnastik för medlemmarna skall göras. Ordf. har varit i kontakt med dr. Lindström på lasarettet, vilken ställt sig mycket positiv till förslaget. Dock måste ledare genomgå någon kurs på lasarettets sjukgymnastikavd. Medlemmarna uppmanas att meddela någon av styrelsen om inträffat sjukdomsfall, så att kommittén för uppsökande verksamhet kan fullgöra sin uppgift. Som tack för initiativ och genomförandet av en loppmarknad överräckte ordf. blommor till Uno Okmark. Nettot från denna möjliggjorde den nämnda stipendieverksamheten. Efter mötet vidtog supé med dans där stämningen var som vanligt hög.

Hjärtsjukdomar ökar

Förening anslår pengar till forskning

Västerbottens Hjärt- och lungsjukas förening har nu cirka 1 250 medlemmar. Det framkom ur verksamhetsberättelsen när centralföreningen för Hjärt- och lungsjuka hade årsmöte i Jörn. Det var ett 30-tal om-

bud från de olika föreningarna som samlats till årsmötet.

Mest diskuterade blev de utarbetade förslagen som godkändes och nu går vidare till riksförbundet för avgörande. Fö-

reningens verksamhet har ökat, vilket huvudsakligen beror på att hjärtsjukdomarna ökar och föreningarna får fler medlemmar. Mötet beslutade att ekonomiskt stödja forskningen om hjärtsjukdomar som bedrivs i Umeå.

Det blev omval av ordföranden Georg Lundh, Umeå och kassören Sören Eriksson, Umeå samt nyval av sekreteraren Martin Andersson, Lycksele. I styrelsen ingår från lokalavdelningarna Thyra Markgren, Skellefteå, Per Karlsson, Jörn, Einar Johansson, Lycksele, Elsa Hammarström, Umeå, Anna Rönnkvist, Dorotea, och Gösta Kristofferson, Vilhelmina.

Pristagare

Bildkriss nr 1

- 1:a pris 50 kr Ingrid Nilsson, Holka, Pl 1134, 310 51 Heberg
- 2:a pris 25 kr Märta Stenberg, Håkansövägen 4, Pl 1072, 940 25 Norrfjärden
- 3:e pris 15 kr Bertil Jansson, Sjömansgatan 14, 593 00 Västervik.

realstolen

Stolen som är ett helt system där behoven bestämmer utförandet.

mercado rehab

Telefon 08-67 39 39

Sturegat. 64, Box 16348, 103 26 Stockholm

Telex Mercado S 122 45

Pilotfall i Malmö

Svetsare avled i lungsjukdom

Två svetsare vid Kockums har stämt Malmövarvet för att deras lungor skadats av gaser under svetsarbete. Då målet togs upp till förberedande förhandling i Malmö tingsrätt fanns bara en av de två arbetarna på plats. Den andre avled nyligen i sinderos, den sjukdom som nu skall behandlas i rätten.

LO:s rättsskydd biträder arbetarparten i rätten. Processen är principiellt viktig och rör i en förlängning flera tusen svenska arbetare som sysslat med svetsning på sina jobb innan skyddsåtgärder sattes in.

Vid rättegången vill arbetarparten att lungsjukdomen sinderos, som orsakas av svetsgaser, skall klassas som yrkessjukdom. Sinderos är "järndammlunga", en sjukdom som man vill ha jämförd med silikos, "stendammlunga". Den senare sjukdomen angriper bland annat sten- och gruvarbetarens lungor.

Yrkesmedicinen har funnit att de två Kockumsarbetarna, som blivit pilotfall, ådragit sig sinderos och sjukpensionerat dem. Nu gäller det alltså att inför rätta också få sinderos klassad som yrkessjukdom med de ersättningar som hör till ett sådant förfarande.

LO:s rättsskydd har undersökt den gamla arbetsmiljön för svetsare på Kockums. Före 70-talet fick svetsarna arbeta

utan punktutslag som tar hand om de farliga gaserna vid metallsvetsning.

Arbetsmiljön vid Kockums förbättrades inte på 60-talet för svetsarnas del trots påpekanden om de dåliga förhållandena på jobbet av företagsläkaren redan 1959.

Döms Kockums att betala ersättning för yrkesskador innebär det att ytterligare svetsare vid företaget och runt om i landet kommer att begära ersättning.

Rökfria resor minns man bäst

Handikapp på 1982 års telefonkataloger

Efter en framställan från de handikappförbund inom HCK som organiserar rörelsehindrade — dvs NHR, RBU, RmR och RTP — har Televerket beslutat att omslaget på 1982 års telefonkatalog ska ägnas handikappade.

Under det Internationella Handikappåret 1981 kommer därför alla landets tredjeklassare att få tävla om de bästa barn-teckningarna om handikapp.

Företrädare för HCK:s rörelsehindrade, Riks-HCK, SÖ, Regeringens beredningsgrupp för Internationella Handikappåret med flera har träffat televerket för att diskutera uppläggnings av teckningstävlan. Man enades där om att alla handikappgruppers problem skulle speglas, samt att även särskolorna skulle inbjudas.

Marabous stora frukost succé

Start! är gjort på knapriga rostade havreflingor och annat gott och nyttigt. Finns med och utan russin. Härligt till mjölk, fil och yoghurt.

Marabou Start! är inte skrymmande. Jämför vikt och kilopris.

Handikapp- symposium hålls i Täby

Tibble kyrka i Täby centrum blir platsen för ett två dagar långt handikappsymposium.

Förutom en mängd utställningar ska besökarna få höra på föreläsningar från en rad experter i handikappfrågor, se långfilm samt kunna besöka söndagens högmässa, där gudstjänsten teckentolkas.

Det är Täby församling som i samarbete med det kommunala handikapprådet och Sveriges kyrkliga studieförbund arrangerat symposiet. Inbjudna är bland andra författaren Gunnel Enby som under lördagen ska tala över temat "Att samarbeta med sitt handikapp". Från barnrehabiliteringen på Danderyds sjukhus kommer Gunilla Petersson. Hon berättar om perceptionsstörningar — ett dolt handikapp.

En kväll visas så långfilmen "Långt borta och nära", där filmens regissör Marianne Ahrne gör en kort inledning.

Vidare blir det en paneldebatt med representanter från flera förvaltningar i Täby, riksdagsman Stina Andersson och Hans Godvik, som är kyrkoherde för döva.

För de olika utställningarna svarar Hørselfrämjandet, rörelsehinderorganisationerna, Föreningen för utvecklingsstörda barn, Astma- och allergiföreningen, Hjärt- och lungsjuka i Nordost samt Synskadades riksförbund.

Första årsmötet

Trollhättan-Vänersborgsföreningen har hållit sitt första årsmöte. Föreningen bildades den 20 februari 1980 och fick då 43 medlemmar. Verksamhetsberättelsen redovisade 86 efter ett års verksamhet. Ordföranden Sixten Göthe omvaldes liksom övriga avgående ledamöter. Föreningen är företräd i Kommunala handikapprådets referensgrupp. Man har anordnat HD och på medlemsmöten gästats av ABF-sångkör och spelmannslag och medlemmar har framträtt med olika programinslag. Information har getts på vårdyrkesskolan om hjärtinfarkt och om hur en pacemaker fungerar och hur man lever med en sådan, rapporterar Bror Ek.

**Rökfria
resor**

Bra uppslutning i Uddevalla

Hjärt- och lungsjukas Lokalförening i Uddevalla har hållit årsmöte under stor tillslutning trots dåligt väder och kyla. Till styrelse för 1981 valdes Inge Carlsson ordf., Valter Carlsson sek., Tage Karlsson kassör, övrig styrelse Sonja Karlsson, Elna Jönsson, Emil Hermansen, Gunvor Olsson, Hugo Sandefalk. Till studieorganisationer Inge Carlsson.

Efter årsmötesförhandlingarna tackade ordf. Inge Carlsson de avgångna styrelseledamöterna makarna Karin och Johan Martinsson för deras mycket stora arbete som de utfört för föreningen och överlämnade en vacker blomsterbukett samt utnämnde dem till hedersmedlemmar i föreningen.

Trivsamt träff i Norrköping

Jättestort! Det var idel nöjda minner när De Hjärt- och Lungsjukas föreningar i Motala, Linköping och Norrköping träffades. Det var årsträff i Folkets Hus, Norrköping med ca 200 personer närvarande.

De tre föreningarna ingår i en centralorganisation. Centralorganisationen har ett gott samarbete med länsmyndigheter, landsting, kommuner och sjukvårdsinrättningar. Ordföranden i Norrköping informerade om centralorganisationen när han hälsade välkommen. I Norrköping ingår också Finspång, Söderköping och Vikbolandet med ytterområden.

Det blev underhållning och dans som avslutning på lördagsträffen. Husbudet Familjen Gustavsson, Fyrväplingen och ekvilibristen, Mister S, svarade för underhållningen. Samtliga bejublade.

Tacket för kvällen framfördes av Karl-Gustav Malm, Linköping och Hans Karlsson Motala. Det är en god sammanhållning mellan våra föreningar konstaterade de.

Med Varma kamrathälsningar
Karl-Olov Tegnér

Aktivt år i Kiruna

Hjärt- och lungsjukas lokalförening i Kiruna har hållit årsmöte. Ordföranden Bertil Lidström hälsade de drygt 70-talet personer som hörsammat kallelisen välkomna, skriver Linnea Holmberg.

Efter ordinarie mötesförhandlingar höll centralorganisationens ordförande Viola Buska en information om Norrbottenföreningarnas gemensamma rekreationsresa till våren. Bulgarien blir resemålet.

Av föreningens verksamhetsberättelse framgår att föreningen under det gångna året haft en livlig aktivitetsverksamhet och bl a har hjärt- rehab- gymnastiken varit uppskattad av medlemmarna.

Äntligen egen lokal

Föreningen i Kristinehamn har arrangerat resor till Borås, och Klunkhyttan. Den senare var en hemlig resa och där Örebroföreningen stod för värdskapet.

Man är representerad i Centralorganisationen av RHL Värmland, kommunala handikapprådet, ABF, Värmlands kommitté i handikappfrågor, Samarbetsgruppen för handikappade i Kristinehamn, Arbetsgruppen för handikappåret 1981 samt ABF Östra Värmland. När det gäller lokalfrågan för föreningen så har denna efter mycket sökande äntligen nått sin lösning. Av Kristinehamns kommun har man fått en lokal att rusta upp själva. Lokalen ligger i ett äldre hus på Gamla Kyrkogatan 13 och har en yta på 60 kvm. Lokalen kommer att invigas den 12 april.

Kassan har under året balanserat på kronor 6 532. Såväl verksamhet som revision godkändes. Årsmötet klubbades snabbt igenom och man beslutade att bl a höja medlemsavgiften till 25 kr.

Huvudstyrelsen består av följande: ordförande Gösta Stake, kassör John Persson, sekreterare och korresponderande: Anna Greta Wernqvist, v.ordförande Sven Svensson, v.sekreterare Göte Skålberg. Styrelsesuppleanter är Margareta Eriksson, Erik Persson, Per Wernqvist. Revisorer: Ingvar Myhlback, Arvid Karlsson.

Efter mötesförhandlingarna följde underhållning av Björneborgs Pensionärskvartett.

350 medlemmar i Luleå

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Luleå kommun har hållit sitt årsmöte med god tillslutning.

Trots det bistra vädret kunde föreningens ordförande Siri Schönfeldt hälsa ett sjuttioal medlemmar välkomna.

Av årsberättelsen framgick att verksamheten har en uppåtgående trend. En glädjande sak för föreningen var att medlemsantalet ökat och är nu uppe i 350 medlemmar.

Styrelsen för 1981 blev följande: ordförande: Siri Schönfeldt, sekreterare: Henry Jonson, kassör: Almar Burén.

Övriga ledamöter: Svante Pettersson, Elsa Fransson.

Planering för den kommande verksamheten föredrogs. Närmast ligger föreningens engagemang i "Internationella Handikappåret 1981".

John Carlsson

Mötet avslutades med att föreningens sång och musikgrupp underhöll, medan de övriga lät sig väl smaka av gott kaffe med landgång.

BLOMSTERFONDEN
tar emot gåvor
Postgirokonto 90 00 11-8
kontrolleras av Näringslivets Granskningsnämnd.

Medel ur blomsterfonden användes för bidrag till bl a hjälpmedel av olika slag som ej kan erhållas från samhället.

Blomsterfonden har sedan 1963 delat ut betydande belopp till tusentals hjärt- och lungsjuka

Vill Du veta mera kontakta vår lokalförening eller RHL

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

Box 3196, 103 63 Stockholm. Tel 08/23 15 30

Postgiro 90 00 11-8

KONSUM HJÄLPER DIG SPARA 1981

Idén med Konsum är inte att butikerna skall tjäna pengar på kunderna utan precis tvärtom. Därför är det bara i Konsum du ser de här skyltarna. Som medlem i facket förstår du idén. Vill du vara med

och sprida den till flera, till exempel på klubbmöten, kan du kontakta din konsumentförening så får du hjälp med material i form av utställningar, filmer eller trycksaker. Välkommen.

ÄT RÄTT

Det blir billigare om man utgår från Matpyramiden från KF:s Provkök.

MERA FÖR PENGARNA

LÄR DIG HUSHÅLLA

Fråga efter den här broschyren och läs om var du kan spara i hushållet.

MERA FÖR PENGARNA

KLART BESKED

Bör förbrukas senast
810406

Inga koder och konstigheter, utan öppna besked i Konsum om sista förbrukningsdag.

MERA FÖR PENGARNA

Konsum äger vi tillsammans

STÄNDIGT LÄGT PRIS

Mer än 65 basvaror hjälper er att spara hundratals kronor varje år.

MERA FÖR PENGARNA

SPARA 2000:-

Köttbullar N-vikt 0.300 kg	V037	JÄMFÖRPRIS 28.90	PRIS 8.70
6	1 K/B 24 2.25 UTR	kr/kg u säs/spad	kr/förp.
36072	5.7 26		

Jämför priser. En barnfamilj som väljer lägsta pris kan spara uppåt 2.000:-/år.

MERA FÖR PENGARNA